

Дослідження може бути використане для удосконалення розробки навчально-методичного забезпечення освітнього процесу майбутніх едитологів-белетристів, стане в нагоді при написанні майбутніх підручників та наукових розвідок у сфері редагування художньої літератури. Висновки та рекомендації можуть бути практично реалізовані у галузевому документознавстві.

Список використаних джерел:

1. Буряк С. Аналітичний огляд книговидавничої діяльності за підсумками 2015 року / С. Буряк // Вісник Книжкової палати. – 2016. – № 4. – С. 9–17.
2. Кулешов С. Г. Класифікації документів / С. Г. Кулешов // Українська архівна енциклопедія / Держкомархів України, УНДІАСД. – К., 2008. – С. 508–509.
3. Кушнарєнко Н. М. Документоведення: Учебник / Кушнарєнко Н. М. – 4-е изд., испр. – К.: О-во «Знання», КОО, 2003. – 460 с.
4. Ларьков Н. С. Документоведення / Н. С. Ларьков – М.: АСТ; Восток-Запад, 2006, 2008. – 427 с.
5. Лісіна С. О. Документні ресурси: навч. посібник / С. О. Лісіна. – Л.: Вид-во Львівської політехніки, 2013. – 240 с.
6. Лотман Ю. М. О содержании и структуре понятия «Художественная литература» / Ю. М. Лотман Ю. М. Избранные статьи. Т. 1. – Таллинн, 1992. – С. 203–216.
7. Соляник А. А. Документні потоки та масиви / А. А. Соляник. – Х.: ХДАК, 2000. – 247 с.
8. Столяров Ю. Н. Документний ресурс: учебное пособие для высших учебных заведений / Ю. Н. Столяров. – М.: Либерей-Бибинформ, 2009. – 223 с.
9. Швецова-Водка Г. М. Типологія документа: Навч. посіб. для студентів ін-тів культури / Швецова-Водка Г. М. / Рівн. держ. ін-т культури. – К.: Кн. палата України, 1998. – 80 с.

Подольяка Н.С.

*кандидат наук із соціальних комунікацій,
Сумський державний університет*

ФОРМУВАННЯ ВИДАВНИЧОГО ПОРТФЕЛЯ ХАРКІВСЬКИМ КООПЕРАТИВНИМ ВИДАВНИЦТВОМ «РУХ» (1921–1933)

Однією із найважливіших складових роботи редактора є формування видавничого портфеля. Осмислення феномену видавничого портфеля у часі, способів наповнення його, сприяє розумінню усіх аспектів видавничої культури як минулого, так і сьогодення.

Проблемі значення видавничого портфеля у редакційно-видавничій діяльності редактора приділяла увагу Ю. Паливода [1]. Осмислення принципів взаємодії редактора та автора, феномен «міжособистісного зворотнього зв'язку» розглянуто в публікації О. Жирун [2]. Актуальними є також дослідження О. Яковлева [3], С. Кисельова [4], що стосуються особливостей розвитку книговидавничої справи в Україні в 20-х роках ХХ ст. Збільшилась і кількість захищених дисертацій із питань розвитку видавничої справи в УСРР

1922–1930 рр. [5; 6; 7]. Джерельною базою слугують також архівні документи, зокрема матеріали Центрального архіву-музею літератури і мистецтва України (далі ЦДАМЛМ України).

Мета статті – дослідити проблему формування видавничого портфеля у 20-ті рр. ХХ ст. на прикладі роботи Харківського кооперативного видавництва «РУХ».

Формування видавничого портфеля процес складний. На цьому етапі до рук редактора потрапляють різні твори: прийняті до друку; затверджені, але ще не взяті у роботу; ті, що перебувають на різних етапах виробничого процесу; подані у видавництво за договором замовлення; за укладеним авторським договором замовлення; самопливні, тобто не замовлені видавництвом і ще не прийняті до друку, але які можуть бути прийняті до друку. Критеріями доцільності виходу таких творів можуть бути ринкова перспективність, відповідність суспільним тенденціям, мовні ознаки і т. і.

У кожному видавництві наповненість так званого «портфельного запасу» різна. Розглянемо це питання на прикладі роботи Харківського кооперативного видавництва «Рух» (1921–1933). За час своєї потужної діяльності від офіційного початку роботи до 1 жовтня 1929 р. видавництво надрукувало 317 назв видань. Загальна кількість примірників становила 1 млн 696 тис, кількість відбитків – 9 млн 414 тис 350 [8].

План видавничої роботи товариства був досить різноманітним: твори наукового, науково-популярного, художнього, белетристичного змісту тощо. Передусім звертали увагу на твори широко-культурного і демократично-громадського характеру. Зокрема, основна орієнтація була на твори українських дореволюційних письменників у серіях, призначених для масового поширення.

Саме тому репертуар видавництва складала серії творів: «Бібліотечка української літератури для селянських і робітничих книгозбірень»; «Ілюстрована бібліотека для дітей»; «Універсальна бібліотека», де друкували кращі оригінальні українські і перекладні твори як белетристики, так і публіцистики, науки і мистецтва; «Дитяча книгозбірка», яка вміщувала в собі ілюстровані видання, призначені для дітей різного віку; «Франківська бібліотека» і «Театральна бібліотека», у якій вийшло понад 100 п'єс; мистецькі монографії та повні зібрання творів українських класиків, у тому числі І. Франка в 30 томах, твори О. Кобилянської, Б. Грінченка, М. Чернявського, Г. Хоткевича та ін.

Головними критеріями відбору творів ставали мова видання та жанр. Видавництво видавало виключно україномовну літературу, діючи іноді на перекір політичній ідеології.

Авторів обирали обережно. Є автори-початківці і є автори-ветерани. Враховуючи це, редактору набагато зручніше вибирати для укладання угод досвідчених авторів, ніж початківців. У період 20-х рр. ХХ ст. автори-ветерани, як і автори-початківці намагались знайти своє місце у нових реаліях більшовицької ідеології. Поставали складні невідступні питання про те, в якому напрямі слід розвиватись українській культурі, на які взірці їй належить орієнтуватись і якою бути взагалі. Це був час пошуків і сподівань, а одночасно

й розрухи та голоду. Маючи не великі статки, більшість авторів погоджувались заради отримання хоч якогось гонорару віддавати видавництвам свої твори на будь-яких умовах.

Цьому свідчення листи, що зберігаються в справах ЦДАМЛМ України. Один із таких – лист Якова Мамонтова датований 17 червня 1923 р. «Маю за честь запропонувати шановному видавництву видати невеликий томик моїх віршів (щось коло 40 поезій). Це – вибірка з моєї лірики 1908–1918 р. (після 1918 р. я не віршую), в більшості видрукованої по різних укр. часописах. Мені думається, що ці поезії знайдуть свого читача і в наш час (класицизм, як тепер кажуть про такі речі). Погоджуюсь на всякі умови (що до гонорару). Маю готову, досить гарну, обгортку. Можете скористатися. Назва: «Вінки за водою». Можна просто «Вибрані поезії». Дуже прошу не баритися з відповіддю, бо хочу щоб книжечка вийшла до осені. Матеріал цілком готовий до друку», – пише він [9]. Після схвальної відповіді від видавництва – укладалися договори з авторами. Отже, до друку приймалися, перш за все, авторські оригінали за укладеним авторським договором і затверджені керівництвом.

Кон'юнктурних видань практично не зустрічаємо, незважаючи на загальну ситуацію в країні, коли до видавництв потрапляли маса книг «про Леніна та ленінізм», різного роду «бібліотечок комсомольця», біографій революційних діячів, антирелігійної літератури. А от ексклюзивними можна вважати ті видання, які сьогодні є мистецькою цінністю і, без сумніву, рідкісні. Серед таких варто зосередити увагу творах І. Франка, робота над якими починалася з 1924 р. і продовжувалась аж до моменту ліквідації видавництва. За цей час світ побачили: оповідання у шести томах (останній том вмщував у собі одинадцять оповідань, що не ввійшли до жодної зі збірок І. Франка, але вони були надруковані у різних журналах); один том Бориславських оповідань; вісім видань, що вмщували в собі вісім повістей (одна із таких повістей, під назвою «Основи суспільства. Уваги» була спочатку надрукована у львівському журналі «Життя і слово», після чого видавалася за кордоном, а в 20-х роках ХХ ст. з'явилася в книгарнях «Руху»); збірка оповідань та поезій під назвою «Із літературної спадщини»; збірка драматичних творів; п'ять збірок поезій (остання з яких, є найбільшою і вмщує в собі твори історичної тематики); дві збірки дитячих творів; збірка творів «Переклади з чужих літератур». Треба, також, звернути увагу на збірник творів під назвою «Франківська бібліотека», який вийшов у вигляді 30 книг по 8 коп. Такі видання були розраховані на широке коло читачів і висвітлювали соціальні та історичні теми різного характеру.

Всі вище вказані твори редагувалися І. Лизанівським та С. Пилипенком. Над художнім оформленням обкладинок працював С. Боровий. Отже, жодне видавництво у 20-30-ті рр. ХХ ст. не мало право на таку кількість виданих творів письменника-класика.

Окремої уваги заслуговують обкладинки, що їх на замовлення видавництва малював відомий український художник Василь Григорович Кричевський. У фонді ЦДАМЛМ України зберігаються книги розрахунків із авторами, серед яких позначено й В. Кричевського [10].

Таким чином, Харківське кооперативне видавництво «Рух» в основі видавничого портфеля поклало видання творів класиків української літератури. Отже редактору, головним чином, доводилось мати справу із авторськими оригіналами досвідчених авторів-ветеранів. Кон'юнктурних видань практично не видавалось. А от ексклюзивні і сьогодні є культурною і мистецькою спадщиною українців. Це максимально повністю відтворена творчість Івана Франка, обкладинки до книг відомих українських художників.

Список використаних джерел:

1. Паливода Ю. Сутність і способи діяльності редактора щодо формування видавничого портфеля / Ю. Паливода // Вісник Книжкової палати. – 2009. – № 1. – С. 13-16.
2. Жирун О. А. Особистість редактора як суб'єкта комунікативного процесу / О. А. Жирун // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2005. – № 2. – С. 66-75.
3. Яковлев О. В. Особливості розвитку книговидавничої справи в Україні в 20-х роках ХХ ст. / О. В. Яковлев // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2009. – Вип. 13. – С. 355-361.
4. Кисельова С. Українське відродження ХХ ст., політика українізації та українське видавництво / С. Кисельова // Вісник Книжкової палати. – 2005. – № 12. – С. 46-49.
5. Молотикіна В. К. Видавнича справа в Радянській Україні в 20-30-і роки ХХ ст.: Автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01 / В. К. Молотикіна; Держ. вищ. навч. заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди». – Переяслав-Хмельницький, 2012. – 44 с.
6. Костик Є. П. Створення та діяльність кооперативних видавництв в УСРР 1922–1930 рр.: Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01 / Є. П. Костик; Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2006. – 20 с.
7. Левчук О. М. Розвиток кооперативного книговидання в Україні в кінці ХІХ – першій третині ХХ ст. (на прикладі Всеукраїнського кооперативного книговидавничого і книготорговельного товариства «Книгоспілка»): Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.01.08 / О. М. Левчук; / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка; Інститут журналістики. – К., 2003. – 20 с.
8. Каталог видань кооперативного видавництва «РУХ». – Х.: РУХ, 1929. – 80 с.
9. ЦДАМЛМ України, ф. 577, оп. 1, спр. 1, арк. 25.
10. Там само, ф. 577, оп. 1, спр. 78, арк. 126.